

La correspondència entre Baltasar Samper i Andreu Ferrer Ginard (1924-1930): una crònica de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya a les Illes Balears

The correspondence of Baltasar Samper and Andreu Ferrer Ginard (1924-1930): a chronicle of the Obra del Cançoner Popular de Catalunya at the Balearic Islands

Josep NICOLAU PERELLÓ¹
(Universitat de les Illes Balears)
josep.nicolau@uib.cat
<https://orcid.org/0009-0009-6512-0584>

RESUMEN: L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya és el projecte més important de recerca etnomusicològica en llengua catalana. Baltasar Samper i Marquès, principal caçador de cançons a les Illes Balears, va dur a terme set missions de recerca i, en tres d'aquestes, treballà acompanyat del mestre i folklorista Andreu Ferrer Ginard. En la present edició i estudi de la correspondència es presenten tretze documents inèdits que versen sobre les primeres missions de recerca a Mallorca, els concursos organitzats per l'Obra del Cançoner i la situació familiar dels dos recercadors.

PALABRAS CLAVE: Obra del Cançoner Popular de Catalunya, Baltasar Samper, Andreu Ferrer Ginard, Epistolari, Cançó.

ABSTRACT: The Obra del Cançoner Popular de Catalunya is the most significant work of ethnomusicological research in Catalan language. Baltasar Samper i Marquès, the principal researcher in the Balearic Islands, conducted seven research missions. The teacher and folklorist Andreu Ferrer Ginard accompanied him on three of these missions. This edition and correspondence analysis present thirteen unpublished documents that cover to the research missions in Mallorca, the contests organized by the Obra del Cançoner, and the family situation of the two researchers.

KEYWORDS: Obra del Cançoner Popular de Catalunya, Baltasar Samper, Andreu Ferrer Ginard, Epistolary, Folk song.

---

¹ Investigador predoctoral FPI-CAIB 048/2023. Contracte cofinançat pel Govern de les Illes Balears i pel Fons Social Europeu (FSE+) del període 2021-2027.

1. INTRODUCCIÓ

L'any 1922 va néixer oficialment a Barcelona el projecte més important de recerca de folklore musical en llengua catalana: l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (OCPC, 1922-1936). A l'empara de la Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera, el mecenes Rafael Patxot i Jubert establí les bases de la institució amb el suport de l'Orfeó Català, el cor de referència del país. Precisament, el 1921 Patxot envià una carta a Lluís Millet, director de la societat coral, on deixava clara la voluntat de recollir el «corpus musical de totes les cançons populars nostres: les que ja són publicades; les moltes que hi han recollides, emperò romanen inèdites; les que encara ignorem, per mor de que vaguen esquerpes per les nostres contrades, on caldrà soptar-les»². El folklore de la societat agrària desapareixia i els intel·lectuals eren conscients de la pèrdua patrimonial que això significava: calia, doncs, no deixar esvaïr tot aquell tresor oral.

A l'inici del segle xx, l'Obra fou realment un precedent. Pujol (1936: 131) destaca la necessitat que va motivar la recerca: anteriorment el vessant literari dels materials cançonístics havia tengut gran rellevància amb Marià Aguiló o Milà i Fontanals, però, en contraposició, el component musical havia restat en una fase de treball molt inicial. Era necessari, llavors, fer èmfasi en aquest aspecte i no descuidar cap element de la cançó: ni la lletra ni la tonada. Des de l'OCPC, a més, partien d'un enfocament positivista i comparatiu amb gran importància de la metodologia. Les investigacions «contenien, doncs, molts dels elements de la musicologia comparada contemporània i de la recerca etnogràfica» (Ayats i Abeyà, 2009: 344), trets que situaren el projecte com a referent a l'època, encara que molts dels folkloristes participants continuaven mitificant la cançó popular, ja que també predominaven plantejaments idealistes i tardoromàntics (Ayats i Abeyà, 2009: 344).

Per aconseguir el major nombre de materials possible, posaren en marxa tres mètodes de recerca. El primer de tots fou l'aportació voluntària de materials a partir de crides a la premsa o per petició directa als conservadors —com la donació del fons Marià Aguiló (Massot i Muntaner, 1993). En segon terme, convocaren concursos —des de l'any 1922 mateix— sobre la cançó popular amb un resultat mitjanament positiu: es presentaren més de vint reculls a cada una de les dues convocatòries (Massot i Muntaner, 1993). I, finalment, constituïren les *missions de recerca*: eixides folklòriques de dos caçadors de cançons —un músic i un lletrat—, les quals tenien per objectiu recollir de primera mà i directament de l'oralitat les cançons que el poble català cantava. Aquest fou el mètode més freqüent i el que més bons resultats aportà al projecte. En total es feren seixanta-cinc missions —i una de voluntària de Palmira Jaquetti el 1940. Nou d'aquestes foren a les Illes Balears i, en concret, l'arxipèlag fou escorcollat poble per poble (Pujol i Pujol, 1936: 132), exceptuant el nucli urbà de Palma, que restà inexplorat a causa de l'esclat de la guerra (Massot i Muntaner, 1999: 318).

Tota aquesta recerca fou dirigida des d'una oficina central, on, a partir del febrer de 1924 hi començà a treballar el musicòleg mallorquí Baltasar Samper³, el màxim exponent del

² ANÒNIM (1921): «El Cançoner Popular de Catalunya», *Revista Musical Catalana*, 215, pp. 205-207.

³ Baltasar Samper i Marquès (Palma, 1888 - Mèxic, 1966) fou el principal representant del noucentisme. Al llarg de la seva vida fou compositor i crític musical, encara que en relació amb el folklore és conegut per esser el màxim exponent de la recerca de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya a Mallorca. Exiliat polític a partir de 1939, visqué un temps a França fins que, finalment, decidí traslladar-se a Mèxic, on fou una de les figures més destacades de l'etnomusicologia del país (Corbera Jaume, 2021: 266). La tesi d'Amadeu Corbera Jaume (2023) reivindica la majestuosa figura de Samper.

noucentisme musical (Corbera Jaume, 2023) i principal recercador de les missions de les Illes Balears. Abans d'aquell estiu, els directors del projecte ja justificaven la necessitat de dur a terme una eixida folklòrica a l'arxipèlag i motivaren a Samper a encarregar-se de l'escomesa:

Diverses vegades, abans de l'estiu de 1924, els Mestres Millet i Pujol, de l'Orfeó Català, ens havien parlat de la conveniència d'efectuar per terres de Mallorca, Menorca i Eivissa una missió de recerca per compte de l'Obra del «Cançoner Popular de Catalunya». Els documents que de la cançonística d'aquelles illes posseïa l'Obra, i totes les mostres que de temps enrera havien arribat aquí, eren prou eloqüents per justificar l'interès que desvetllava el propòsit (Massot i Muntaner, 2014: 293).

Així i tot, el musicòleg desconfiava de «l'agradosa tasca» (Massot i Muntaner, 2014: 293) i volgué consultar als intel·lectuals insulars sobre l'estat de la cançó folklòrica a l'illa. En primer lloc, dissortadament, els resultats no foren gaire coratjosos, excepte en el cas d'Andreu Ferrer Ginard⁴, qui els motivà a explorar les Balears. Finalment, malgrat les discrepàncies, els recercadors d'aquella primera missió, Baltasar Samper i el lletrat Miquel Ferrà, es dirigiren a l'illa de Mallorca per a començar la recerca l'agost de 1924.

En aquest estudi, presentaré i revisaré primerament la missió de l'any 1924 i el paper d'Andreu Ferrer Ginard en relació amb la recerca de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya amb la finalitat d'analitzar la correspondència entre dos dels principals protagonistes de tot el projecte a les Illes Balears: Baltasar Samper i Andreu Ferrer. En concret, al fons privat de Ferrer, conservat pels seus familiars, consten una dotzena de cartes i alguns fragments de la correspondència que varen mantenir els folkloristes⁵. La datació gira al voltant de 1924 i 1930, però la majoria dels documents són dels dos primers anys de recerques (1924-1926). Comentaré la totalitat de les cartes, ja que majoritàriament presenten contingut de l'OCPC: moltes parlen dels concursos o de qüestions col·laterals a la recerca, com el pagament de les retribucions o la devolució d'un fonògraf⁶.

2. LA RECERCA DE L'OCPC A LES ILLES BALEARS: LA PARTICIPACIÓ DE FERRER GINARD

A les Illes Balears es varen dur a terme nou missions entre 1924 i 1935:

N.º	Any	Missioner 1	Missioner 2	Illa
8	1924	Baltasar Samper	Miquel Ferrà	Mallorca
13	1925	Baltasar Samper	Josep M. Casas i Homs	Mallorca

⁴ Andreu Ferrer Ginard (Artà, 1887 - Palma, 1975) era mestre i un folklorista reconegut. L'estudiós havia publicat un conjunt d'obres entorn del folklore, sobretot recopilacions de rondalles i cançons. En aquell període dirigia la revista *Tresor dels Avis: revista mensual d'etnografia, mitologia i folklore [de Catalunya i] de Balears* (1922-1928), que tengué molt bona acollida entre els recercadors catalans (Coll Llompart, 2015) i, per això, posteriorment s'hi afegiria el topònim de Catalunya.

⁵ Durant la darrera revisió del text, la correspondència d'Andreu Ferrer Ginard ha estat cedida a la Fundació Mallorca Literària.

⁶ Voldria puntualitzar que totes aquestes cartes es corresponen amb el fons d'Andreu Ferrer Ginard i, per tant, són de lletra de Samper. Els fons Samper de l'Arxiu del Regne de Mallorca i de la Biblioteca March són parcials. També una setmana abans de la revisió definitiva d'aquest article ens han comunicat una nova donació de part del fons Samper, pendent de catalogació i estudi.

⁷ Es correspon amb el número de la missió de recerca, entre les seixanta-cinc oficials (Massot i Muntaner, 2021).

18	1926	Baltasar Samper	Ramon Morey	Mallorca
30	1927	Baltasar Samper	Ramon Morey / Andreu Ferrer	Mallorca i Menorca
37	1928	Baltasar Samper	Ramon Morey	Mallorca, Eivissa i Formentera
45	1930	Baltasar Samper	Ramon Morey	Mallorca
52	1932	Baltasar Samper	Ramon Morey / Andreu Ferrer	Mallorca i Menorca
61	1934	Dolors Porta		Als voltants de Palma (I)
63	1935	Dolors Porta		Als voltants de Palma (II)

Com podem observar, Baltasar Samper fou el principal protagonista de la recerca insular. El reconegut músic participà en set de les nou missions i, en aquestes, sempre fou el màxim responsable per la seva relació directa amb l'OCPC, ja que moltes de les cartes que arribaren a Barcelona (Massot i Muntaner, 1995), com algunes memòries, foren redactades de la seva mà.

Davant l'interès mostrat pels mestres Millet i Pujol referent als materials cançonístics de les Illes Balears, Samper consultà als folkloristes mallorquins sobre la panoràmica de recerca a l'illa amb la voluntat d'orientar la futura recol·lecció. A la memòria de recerca destaquen dos testimonis: el derrotista, que Josep Massot i Muntaner (1994: 15; 1999: 295) atribueix a la poeta M. Antònia Salvà⁸ i el positiu, assignat a Andreu Ferrer Ginard:

Només del nostre amic, el notable folklorista Andreu Ferrer, mestre d'Artà, rebérem alguns mots esperançadors. Després d'oferir-nos gentilment la seva valuosa col·laboració, ens deia: «...Aquí tot està per explorar i hi ha molt que recollir; per això crec que l'espigolada que fareu amb En Ferrà serà grossa» (Massot i Muntaner, 2014: 294).

L'estiu de 1924 Baltasar Samper i Miquel Ferrà arribaren a Mallorca amb la voluntat de començar l'eixida folklòrica i, després d'uns dies a Palma, es dirigiren a la vila d'Artà, al llevant de l'illa, per a trobar-se amb Ferrer, qui els orientaria en la recerca i qui «els rebé amb franca cordialitat i ens féu els millors auguris» (Massot i Muntaner, 2014: 295). Just en haver iniciat el treball, el pare de Ferrà va caure greument malalt i el missioner es va veure obligat a absentar-se. Samper, per a evitar treballar sol, proposà a Ferrer esser el substitut. El musicòleg i treballador de l'Obra va haver de canviar diverses vegades més de company, ja que el progenitor de l'escriptor no es recuperà durant tota la missió i, davant del curt temps d'avís, la majoria dels col·laboradors abandonaven a Samper perquè havien de complir amb obligacions pròpies. Andreu Ferrer participà en la missió en dues breus etapes: entre els dies 11 i 16 d'agost i entre dia 25 d'agost i dia 8 de setembre⁹.

⁸El testimoni de Salvà manifesta el següent: «La meua pena és, però, que les meves aptituds no estiguin a l'altura ni de les esperances de vostè ni de la meua bona voluntat. La nostra pagesia es va aburgessant de cada dia més. Els qui les cantaven, les belles tonades de la terra, són morts, i jo mateixa n'estic al marge, avui, de totes aquestes coses. | Per sort, alguns entusiastes arribaren a temps de fer, encara, la replega... Mes ara tot això se'n va, com dic; i la replega directa crec que ha d'ésser més difícil que no sembla. Les màquines i els costums moderns s'adiuen poc amb totes aquelles coses» (Massot i Muntaner, 2014: 293-294).

⁹Per a més informació d'Andreu Ferrer Ginard en relació amb l'Obra del Cançoner és imprescindible la lectura de Coll Llompart (2023).

Posteriorment, Andreu Ferrer cooperaria amb Samper, ja com a recercador principal en les missions de Menorca, corresponents als anys 1927 i 1932. El mestre coneixia bé l'illa menor de les Balears perquè durant nou anys havia estat docent a la localitat del Migjorn Gran, que a l'època era coneguda com a Sant Cristòfol i pertanyia a Mercadal (Marqués Sintes, 2002). L'home contribuï activament en la vida social del poble: a part de mestre, fundà el quinzinari *Llum Nova* (1912-1913), dirigí la banda de música municipal, fou organista de l'església i publicà diversos aplecs folklòrics de materials recopilats a l'illa (Ferrer Ginard, 1914, 1922 i 1927).

3. LA CORRESPONDÈNCIA ENTRE BALTASAR SAMPER I ANDREU FERRER: LA RECERCA I L'AMISTAT

Al fons d'Andreu Ferrer Ginard, conservat pels familiars del folklorista, hi consten tretze cartes i un fragment no identificat que representen aspectes contextuals de l'Obra del Cançoner i paral·lelament il·lustren parcialment el contingut de les memòries (la falta de pagaments, els conflictes amb els fonògrafs...), a banda de tots els aspectes personals que podem confrontar amb la biografia dels dos autors, ja que Samper i Ferrer mantenien una bona relació i, per tant, també contenen certes apreciacions personals que s'allunyen de la formalitat professional. En relació amb aquest aspecte, encara que les cartes siguin de la mà de Samper i no tenim la rèplica, podria considerar que el mestre Ferrer admirava al músic i li tenia una gran estima. Són constants, fins i tot durant l'exili del músic, les referències de Ferrer a la tasca conjunta i a la importància de la *Suite Mallorca* (Corbera, 2023: 223-245) de Samper (Ferrer Ginard, 1965: 18). Un exemple que demostra que, després de la guerra, el folklorista artanenc no havia oblidat la figura del seu company.

3.1. Edició de les cartes

A continuació, present l'edició i comentari de cada una de les cartes que consten al fons d'Andreu Ferrer Ginard. Per a contextualitzar aquells aspectes que mereixen ésser precisats, he presentat la documentació per ordre cronològic, per a facilitar la consulta i, a més, cada una de les cartes ve acompanyada d'un comentari general i algunes anotacions a les notes corresponents¹⁰.

Carta 1 [Samper, Barcelona, 18-07-1924]

La primera carta és anterior a la primera missió (data de setmanes abans de l'arribada a Mallorca l'any 1924), però el contingut no es correspon a la crida inicial de Samper, sinó que podem sobreentendre que és una segona carta escrita com a rèplica a la resposta de Ferrer —presentada de manera parcial anteriorment (Massot i Muntaner, 2014: 294). Tot apunta al fet que el mestre havia comentat a Samper si, per a confirmar els bons auguris de recerca, volia que li enviàs alguns materials cançonístics. La resposta del missioner fou negativa, ja que anirien a fer-li la visita corresponent per a treballar directament damunt el terreny, sens perjudicar el treball ja desenvolupat pel folklorista. El músic li recomana que es presenti al concurs de l'OCPC que s'havia convocat el maig-juny passat perquè encara entrava dins la convocatòria¹¹.

¹⁰ Quant als criteris de transcripció, he respectat el text original i simplement he actualitzat els criteris d'accentuació i alguna errada menor (com *empantanegat* per *empantenagat*).

¹¹ ANÒNIM (1924): «Cançoner Popular de Catalunya», *Revista Musical Catalana*, 245-246, pp. 130-133.

Sr. Andreu Ferrer

Artà

Benvolgut amic: He rebut la vostra amable resposta i vull donar-vos tot seguit les gràcies pels oferiments ben valuosos que teniu a bé de fer-me. Sereu per noltros un auxiliar de veritable profit i m'interessarà molt parlar amb vós de la vostra tasca.

Els materials que teniu recollits us seran matèria preciosa per enviar al Concurs; no podria acceptar fèssiu el sacrifici de cedir ni una cançó. La vostra ajuda la demanarem només per orientar-nos respecte dels itineraris a seguir per aprofitar bé el temps i per totes aquelles coses que mos puguin facilitar la collita sense, però, perjudicar-vos en la vostra particular¹².

Esper estrènyer-vos aviat la mà i oferir-vos personalment la meva amistat.

Agraïdíssim, us envia una encaixada vostre afm. amic i S.

Baltasar Samper
Barcelona, 18-7-24

Dia 7 de setembre comença la recerca a Artà i hi tornen dia 9, quasi sempre amb l'ajuda i guia del folklorista local. És just durant aquells dies quan el pare de Ferrà cau malalt, l'articulista és substituït per l'artanenc i Samper i Ferrer decideixen continuar la recerca en una altra localitat:

En Ferrà ha de deixar-me. Té el seu pare molt malalt i se'n va a Ciutat. Hem proposat a N' Andreu Ferrer que el substitueixi i ha acceptat. M'acompanyarà tots els dies que pugui deixar la seva feina.

Com sigui que En Ferrer fa temps que recorre la comarca d'Artà recollint cançons, i després de l'experiència dels dies passats podem creure amb fonament que arreu trobarem feina, decidim deixar-li, per ara, aquella regió que ell escorcollarà bé [...] i pensem anar a altres llocs inexplorats a continuar les nostres recerques (Massot i Muntaner, 2014: 302).

En concret, Samper i el nou company visiten entre dia 11¹³ i 16 les localitats de Sant Joan, Sineu —per a fer-hi nit—, Vilafranca de Bonany, Maria de la Salut, Santa Margalida i Ariany. En acabar aquestes jornades, Andreu Ferrer abandona la missió per primera vegada i retorna a casa (Massot i Muntaner, 2014: 313).

Samper torna a necessitar l'ajut de Ferrer uns dies més: entre dia 25 d'agost i dia 8 de setembre. És probable que en aquest temps mantinguessin correspondència: Samper havia partit abans del que voldria de Sòller perquè ja havia acordat la nova recerca (Massot i Muntaner, 2014: 317-318): «Vaig ajornar fins a una altra avinentesa aquesta tasca, puix que En Ferrer m'esperava per anar a Sa Pobla, Pollença [i el Port de Pollença] i Alcúdia». Sembla que els resultats al poble de Sa Pobla foren molt destacables, per dos motius: la facilitat dels locals per les mostres de literatura oral o el bon tracte dels dos recercadors, tenint en compte que Ferrer era ja un folklorista amb experiència: «N' Andreu Ferrer substituï altra vegada En Miquel Ferrà, el meu bon company de missió. Anàrem a Sa Pobla, i en aquesta vila, ja sigui que nosaltres posseïem més la tècnica de l'ofici i ens sabíem entendre millor amb la gent, o, potser que els "pobles" són molt amatents,

¹² Abans surt retxat el mot *feina*.

¹³ En una carta pròxima es manifesta que la recerca de Ferrer és a partir de dia 11 d'agost (Carta 9), però al fons de materials consten cançons recollides a Sant Joan a partir de dia 10 (C-023). És probable que els diumenges fossin dies de descans no remunerats, encara que possiblement recollien cançons igualment.

trobarem fàcil la nostra tasca» (Massot i Muntaner, 2014: 318)¹⁴. En acabar, Ferrer ha de deixar definitivament la recerca d'aquella missió i Samper continuà temporalment sol.

Carta 2 [Samper, 23-09-1924]

El segon document es correspon a les setmanes posteriors després de l'abandonament de Ferrer. Samper, sobrepasat, es veu obligat a demanar ajuda a altres coneguts com el mestre Ramon Morey o Llorenç Duran, fill de l'impressor Miquel Duran, de la localitat d'Inca, situada al centre de l'illa:

En Morey m'ajudà tant com pogué durant aquesta etapa de la missió en què tinguérem a Binissalem el nostre centre d'operacions. Hauria pres de bon grat el lloc d'En Ferrà, com N'Andreu Ferrer l'havia pres abans, però les seves ocupacions no l'hi permetien. Jo sol no podia desplegar tota l'acció eficaç que calia, i vaig demanar auxili a un altre bon amic, En Miquel Duran, d'Inca. Vaig proposar-li que deixés venir amb mi, alguns dies, el seu fill Llorenç, en la capacitat del qual sabia que podia confiar. En Duran té una impremta a Inca, i li venia molt malament que el seu fill abandonés aleshores la tasca que hi fa. Consentí, no obstant, i he d'agrair-li molt aquesta gentilesa, mostra de sincera devoció per la nostra Obra. En Llorenç Duran s'incorpora, doncs, a la missió i fou un excel·lent i actiu company (Massot i Muntaner, 2014: 331).

Abans de la darrera localitat que visitaren, Valldemossa, on treballaria el músic amb el seu germà mossèn Julià Samper, el recercador envia la següent carta a Ferrer. Al document es descriuen breument els resultats de la missió i Samper demana al mestre si es pot encarregar del fonògraf, una de les eines que s'empraren per a la recollida de cançons a Mallorca, sobretot per a les tonades de feina que tant valorava el compositor de la *Suite Mallorca*¹⁵. El fonògraf l'havia demanat Baltasar Samper al Seminari de Palma just a l'inici de la missió i arribà a Artà durant els primers dies de recerca, però l'aparell mai funcionà (Massot i Muntaner, 2014: 301) i degué restar a la fonda local pel pes i la delicadesa.

Volgudíssim amic: No sabia res del trasbals que vàreu passar amb la vostra germana. Estic ben content que vagi millor i esper que me'n dareu més hores.

Us he enyorat molt. Ha vingut amb mi alguns dies el fill d'En Miquel Duran i altres he anat tot sol.

A Binissalem he fet una campanya magnífica. Més de 50 cançons.

He anat també a Biniali, Sencelles, Consell i Llorito, i he visitat algunes possessions. A Llorito només vaig fer una exploració ràpida i he deixat la feina per l'any que ve. N'hi haurà molta.

També vaig anar a Sóller i Fornalutx. Per tot hi ha racons grossos.

Em falten poques cançons per arribar a 400. Afegides les que hi ha sense tonada, crec que me'n duré unes 500.

¹⁴ Als anys setanta Andreu Ferrer va dur a terme una conferència inèdita titulada *Sa Pobla: a l'avançada del folklore mallorquí*.

¹⁵ Pujol i Pujol (1936: 132-133) transcriu com a valoració general de la feina feta a Mallorca: «Algunes d'aquestes missions [de l'OCPC], especialment les que han operat a l'Illa de Mallorca, on existeixen encara i en gran abundor cançons de treball d'una notació extraordinàriament difícil per l'abundor de melismes que les caracteritza, han utilitzat el fonògraf per a la recollida». A aquesta afirmació caldria afegir-hi els estudis de Samper i Marqués (1994), editats pel pare Massot, que representen l'interès del folklorista per les cançons de feina i el paper del fonògraf.

Esper que voldreu fer-me el favor de cuidar-vos del fonògraf. És a la fonda d'Artà i si En Pasqual va encara d'ambulant el durà a Palma. Si no, ja avisaré un altre ambulant i vós haureu de molestar-vos i anar amb un homo a recollir-lo a la fonda per dur-lo a l'estació a l'hora de sortida del tren de capvespre. Hi ha el fonògraf, un paquet de cilindres i les bocines. Tot és cosa delicada. Recomanau-ho bé. Advertiu que el fonògraf no l'agafin per l'anilla de la caixa.

Perdonau, bon amic, aquest abús de confiança. Jo vos deman coses com voldria que vós també me'n demanàssi a mi sense cap embut.

Saludeu la vostra muller, besades als petits i una forta encaixada del vostro amic.

B. Samper

23-9-24

Ps. Avui em posaré d'acord amb l'ambulant per el transport del fonògraf. Vós no l'envieu fins que us posi un telegrama o rebeu avís del dia que convé ho facen.

Per tant, Ferrer hauria estat l'encarregat de gestionar el transport del delicat aparell, almenys, fins al tren.

Carta 3 [Samper, Palma, 27-09-1924]

Samper, en aquesta carta datada de dia 27 de setembre de 1924, just quatre dies més tard que l'anterior, dona notícia que ha acabat la feina a Valldemossa, el darrer poble de la missió, i que els resultats globals són positius: més de 500 documents folklòrics¹⁶. Sembla que, després de diverses gestions, ja té el tema del fonògraf tancat i el podran retornar a Palma amb l'ambulant de Correus, encara que l'ajuda de Ferrer serà necessària per a portar-lo fins al tren. Li fa saber, també que, si no pot sol, i per a evitar els danys del material, podria pagar un home i li retornarien els doblers. Finalment, li recorda que en enviar els materials recollits de l'OCPC en net també li envii els esborranys i, que en arribar a Barcelona, li farà saber les impressions dels catalans dels bons resultats de la recerca a Mallorca.

Volgut amic: Supòs que la vostra germana segueix bé i que no haureu tengut res més de nou.

Ahir vaig donar per acabada la nostra tasca. La darrera eixida ha estat a Valldemossa d'on hem tret en dos dies, no sencers, 25 cançons importants i un ball interessantíssim¹⁷.

Demà ens embarcarem i me'n duc uns 500 documents, amb 400 i no sé quantes tonades. Quan m'envieu les quartilles en net, pensau a enviar-me també els borradors.

Demà, diumenge, 28, ha de sortir per Artà, d'ambulant de correus, en Joan Pascual que s'encarregarà de dur a Palma el fonògraf que vaig deixar a la fonda. Torna sortir d'Artà dilluns en el primer tren. Vos arregleu la cosa com millor vos sembli. Si us cal un homo per dur-ho a l'estació i l'hem de pagar, ja em direu el que sigui. Sobretot, preniu precaucions perquè no hi hagi cap desgràcia.

Gràcies, ben de cor, per tot i manau-me coses.

Ja us enviaré impressions de Barcelona.

¹⁶ Els resultats comptabilitzats posteriorment són de 649 cançons (lletra i melodia sense tenir en compte les cançons sense tonada) (Massot i Muntaner, 2014: 344; 2021: 63). A la carta número nou, Samper presenta 411 cançons amb tonada i 147 sense tonada. Les cançons es poden consultar a les carpetes C-023, C-024 i C-025 del fons de l'OCPC.

¹⁷ Aquest ball interessantíssim és el reconegut *Parado de Valldemossa*, un ball cantat que es pot consultar a *Selecta 79* (Massot i Muntaner, 2014: 412-425). Samper a la memòria de la missió (Massot i Muntaner, 2014: 335-338) descriu el procés de recol·lecció del ball i l'anècdota dels sonadors amb Santiago Rossinyol.

Fins l'any qui ve, si Déu vol.
Una abraçada del vostre amic afectíssim.

B. Samper
Ciutat de Mallorca
27-9-24

Carta 4 [Samper, Barcelona, 2-10-1924]

Sembla que el tema del fonògraf va ésser resolt els dies que Samper havia assenyalat anteriorment i es dona per tancada la qüestió.

En segon terme, Samper parla amb Ferrer sobre els materials presentats al primer concurs (1922) convocat per l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya¹⁸. Ferrer Ginard hi degué enviar un aplec amb cançons recollides a Menorca, però mai va rebre resposta. Després de les consultes de Samper a l'organització, «queda ben provat que el vostre recull de Menorca no va arribar al Concurs» perquè «una cosa de les Balears hauria cridat l'atenció i donada la importància de la col·lecció hauria estat premiada». El musicòleg anima a Ferrer a presentar-se al nou concurs (1924), fins i tot amb la mateixa obra de l'anterior, ja que la convocatòria encara estava oberta¹⁹.

Per altra banda, Samper comenta que s'havia posat en contacte amb el secretari de l'OCPC, Mn. Joan Puntí, per a posar al Consell del Cançoner en contacte amb Ferrer. Es concreta que el folklorista d'Artà coneixia el projecte de Rafael Patxot i intentava col·laborar-hi. El musicòleg descriu que les bones impressions de la missió són la millor introducció per al folklorista i estima que anirà en bon camí.

Volgudíssim amic: Com ha anat el negoci del fonògraf? Ja m'heu perdonat tanta molèstia? M'he ocupat de vós aquí. Pel darrer concurs del «Cançoner» (que va ésser el 22) es reberen 30 aplecs de cançons, 28 van ésser premiats, un tornat a Girona, al seu autor, i l'altre encara és al Palau, perquè no l'han recollit. Amb això queda ben provat que el vostre recull de Menorca no va arribar al Concurs. Tots m'han dit que, justament, una cosa de les Balears hauria cridat l'atenció i, donada la importància de la col·lecció, hauria estat premiada.

Penso que faríeu bé d'enviar-la al Concurs d'ara, i si podeu dividir-la per optar a més d'un premi, millor.

Hem parlat amb el Secretari de la manera de posar-vos en contacte amb el Consell del «Cançoner» i, de moment, creu que el camí és significar-vos amb la presentació d'aquests treballs vostres, importants, i això i els informes que de vós donarem a la nostra Memòria i verbalment sobre la vostra col·laboració a la Missió de Mallorca, donaran estat oficial a la qüestió. Segurament es cercarà una fórmula —que encara no s'ha previst perquè no se n'ha presentat avinentesa— per articular de manera definitiva la vostra feina amb l'«Obra».

Ja us comunicaré impressions. Jo buscaré tot el que pugui car ja sabeu que el meu interès és ben sincer.

Les coses que he contat de Mallorca tenen tota la gent d'aquí engrescada. Bé és veritat que els materials que he duit fan goig. Per Binissalem i Valldemossa he recollit coses meravelloses. Esper noves de vós. No sigueu tan avar de les nostres lletres.

¹⁸ ANÒNIM (1922): «Cançoner Popular de Catalunya», *Revista Musical Catalana*, 220-222, pp. 102-104.

¹⁹ ANÒNIM (1924): «Cançoner Popular de Catalunya», *Revista Musical Catalana*, 245-246, pp. 130-133.

Una abraçada
Samper
Barcelona
2-10-24

Carta 5 [Samper, Barcelona, 6-10-1924]

Quatre dies més tard, podem concloure que el fonògraf ja era un problema menys: els problemes de transport havien estat mitjanament constants i, per això, són nombroses les disculpes de Samper.

En primer terme, el musicòleg comenta a Ferrer que no tengui pressa amb les cançons —entenc que de la missió de Mallorca—, ja que calia passar-les a net abans d'enviar-les a l'oficina. Per altra banda, Ferrer encara no ha cobrat perquè Miquel Ferrà no ha arribat a Barcelona i, per tant, sense la resta de materials, Samper no ha pogut tancar la feina. Els bons resultats de la missió de Mallorca encara són celebrats a Barcelona, sobretot en comparació amb altres eixides de recerca que no han resultat tan satisfactòries.

Finalment, la carta acaba amb un comentari sobre els materials per a presentar al concurs: el musicòleg s'ofereix a ajudar a Ferrer en qualsevol aspecte que pugui millorar l'obra perquè té el pressentiment que els materials descrits pel mestre sobre Menorca poden esser ben interessants.

Caríssim amic Ferrer: Podeu creure que estic empegueït d'haver-vos donat tantes molèsties amb el ditxós fonògraf. Perdonau-m'ho i pensau que tothora estic disposat a fer altre tant i més, si cal, per vós.

Mil gràcies!

No us dono cap pressa per la feina de les cançons. Feis-ho com pogueu.

En Ferrà encara no ha vingut. Quan arribi arreglarem els comptes pendents.

Aquí la nostra missió és cada dia més celebrada. Sembla que han descobert Mallorca. Les de Catalunya aquest any han topat amb entrebancs i no han pogut fer-se com altres vegades i de la [sic] València no en sabem res.

Enllestiu la vostra col·lecció aviat. Tot això de Menorca segurament farà impressió. Si voleu, enviau-m'ho a mi i jo ho presentaré i en qualsevol sentit que jo us pogués ajudar, qualsevol cosa que seus ocorregués, digau-m'ho amb tota llibertat.

Vostre ben afm.
Samper
Barcelona
6-10-24

Carta 6 [Samper, 29-12-1924]

Entre el mes d'octubre i desembre de 1924 Andreu Ferrer entrega els materials de la missió a l'oficina, però el músic s'oblida de confirmar-ne la rebuda²⁰. Samper havia estat de baixa durant un temps i no havia pogut ni pagar la feina al folklorista ni revisar mínimament els materials que aquest li havia enviat.

S'acaba el termini del concurs, els cançoners de Ferrer no arriben a l'oficina de l'Obra i Samper proposa una solució d'última hora: que li escrigui i deixi per testimoni

²⁰ Al dietari de l'OCPC (Massot i Muntaner, 1995) no consta cap referència de l'arribada dels materials.

que té els cançoners preparats pendents d'enviar. Acaba amb l'enhorabona pel naixement del fill²¹.

Amic Ferrer: Hauria jurat que quan vaig rebre els materials us vaig posar un mot acusat rebut, i em sembla impossible que no ho hagi fet.

Perdonau, en tot cas. He tengut una temporada de coses absurdes que seria llarg de comptar. Aquests dies passats he tengut malalts a casa i jo també he fet llit.

Me sap molt de greu no haver pogut arreglar la vostra liquidació tot d'una, però ho faré ara i vos ho enviaré. Jo no he pogut ni mirar els materials de les cançons i tot ho tenc empantanegat.

Veig que no heu enviat la vostra col·lecció i això m'inquieta. Feis un esforç. No crec que n'hi hagi cap, entre les rebudes, tan important com la vostra i jo l'he anunciada. Podríeu almenys escriure'm i dir-me que l'acabau de preparar i així crec que podria entrar en concurs encara que arribi passat el plaç. Us va bé això?

La meua enhorabona pel naixement del vostre fillet. Que Déu els conservi a tots amb salut!

Jo he tengut un Nadal una mica trist.

Us escriuré amb més calma.

Ben vostre,
Samper
29-12-24

Carta 7 [Samper, 9-01-1925]

Samper rep un telegrama de Ferrer com a justificant per a presentar els aplecs de cançons al concurs. El músic havia parlat amb tots els directors de l'Obra i després d'un important debat davant del rigor del premi, es decidí que li cedirien un mes per a enviar els reculls sempre que tengués els títols per a poder publicar la llista d'obres presentades al concurs de 1924. Dia 9 Samper rep un dels reculls —no sabem quin— i, posteriorment, entenem que li arriba el segon.

Volgut amic: Vaig rebre a temps el vostre telegrama que he entregat com a justificant. No s'ha concedit pròrroga i el concurs fou tancat el dia assenyalat; però jo havia parlat de la vostra col·lecció, que esperavem, i veient que no arribarà vaig exposar el cas als mestres Millet i Pujol, a Mn. Puntí i al mateix senyor Patxot. Aquests concursos es fan amb rigor i amb molta serietat i com sigui que han passat de vegades coses desagradables, de moment va haver-hi alguna dificultat per solucionar el vostre cas. Però a la fi es decidí que si enviàveu immediatament els títols, per fer la llista de tot lo rebut, esperarien els vostres reculls. Sospitant que ho tendríeu atraçat, vaig demanar un mes i oferiren 15 dies, en parlàrem una estona i a la fi quedàrem en un mes. Així, no cal que us precipiteu.

Només us prego que guardeu un secret rigorós respecte aquesta qüestió. Han fiat per a fer la trampa en vós i en mi i és cosa delicada.

Avui he rebut un recull vostre. Si no estau content de com l'heu deixat i voleu que us el retorni, vos mateix. No he dit que hagués arribat.

Estic ben content que tot s'hagi pogut arreglar.

Vos ben afm.
Samper
9-1-25

²¹ El setmanari *Llevant* (6 de desembre de 1924, p. 3) publica: «També ha estat augmentada amb un nou fillet la família del Director d'aquest setmanari, D. Andreu Ferrer».

Carta 8 [Samper; 8-04-1925]

Andreu Ferrer ha enviat una carta a Samper dia 31 de març de 2025 que pega un toc d'atenció al músic: aquest dubta si ha contestat les cartes anteriors de les quals li parla el folklorista. Com a primer punt a tractar, Samper determina que li havia explicat com havia reestructurat els materials del concurs: havia fet una llista i ordenat per grups les cançons de Ferrer per a facilitar la consulta dels aplecs i, així, acabar de «tancar» els volums. Finalment, el folklorista mallorquí enviaria dos aplecs: *Cançons mallorquines*, lema «Del poble» i *Cançons populars menorquines*, lema «De l'avior»²².

A la carta que li ha arribat de Ferrer, sembla que el folklorista li explica breument la demora de tota la feina i una notícia desagradable: la mort d'un fill²³. Samper, que també n'havia perdut un, li dona el condol i li explica els patiments personals. Tant Samper com Ferrer passaven molts de problemes econòmics encara que fossin persones amb un cert estatus social: mestre i músic. Fins i tot, Samper explica que es veu obligat a treballar de nit i dia per a mantenir la família. Precisament, sabem que l'any 1925 treballava a l'oficina de l'OCPC, com a funcionari del Cos Tècnic de Correus i crític de *La Publicitat* (Corbera, 2023: 87 i 155). Per això, entre la feina i la mala salut, no ha pogut complir amb les necessitats de l'Obra i encara no ha revisat ni entregat els materials.

Amic benvolgut: He rebut la vostra darrera carta, del 31 de març, que m'ha deixat una gran inquietud. No sé si vaig acusar rebut del segon plec de les nostres cançons, però les cartes anteriors, pens que les he contestat.

Quan vaig entregar les vostres cançons per al concurs, us vaig dir com ho havia fet. La classificació per grups, facilitava la tasca als que havien d'examinar-les i, sense consultar l'índex, es veia tot d'una lo que hi havia dins el recull, en canvi tot mesclat no aparentava el valor que tenia. Encara que la llista de cançons damunt de cada carpeta anava amb la meua lletra, els qui la coneguin no crec que s'hi hagin fixat i no és cap inconvenient.

M'ha impressionat molt tot lo que em conta. Sembla que teniu tan poca de sort com jo mateix, que és tot quan pugui dir-se. Jo he passat un hivern horrible, i renunciï a contar-vos les que m'han passat. Només vos diré que del febrer al març vaig acabar per estar tres setmanes a casa amb un agotament nerviós tan complet i una descomposició de tot el cos que no em pensava sortir-ne. He estat molt malament i encara, a hores d'ara, no he pogut reprendre tota la feina. Això em té desesperat. Si em falta la salut a mi, la catàstrofe és massa grossa perquè la pugui aguantar. No en parlem.

El mes passat hauria d'haver entregat els materials de la nostra missió. No vaig poder acabar de posar en net i he quedat malament, quan jo era, de tots els missioners d'enguany, el més obligat a complir amb puntualitat. M'han excusat perquè han vist d'aprop com ha anat tot, però és de mal efecte.

Ara estic tenguent forces de flaqueza i hi dedic totes les hores que puc. Aquest mes voldria acabar-ho. Al punt d'entregar la feina rebreu els diners i us enviaré immediatament lo vostre. Jo estic patint per vós més del que pensau i, si pogués, ara mateix ho anticiparia,

²² La primera obra (*Cançons mallorquines*) consta al fons de l'OCPC amb la referència B-53. Aquesta obra guanyà un premi de 250 pessetes i, conté, com esmenta Samper, la seva lletra als apartats generals. La segona obra (*Cançons populars menorquines*) va rebre un accèssit de 175 pessetes, però no consta al fons de l'OCPC (Massot i Muntaner, 2004: 145) ni al fons de l'autor. Sols es conserva una cançó de bres (Carpeta B-134).

²³ Al setmanari *Llevant* dia 21 de març de 1925 publica: «An el ninet Andreu Ferrer fill del Director d'aquest setmanari, avui li ha pegat un atac cerebral i se troba de [a]lta gravetat» (p. 2). Al següent número, de dia 28 de març: «Després de 4 dies d'haver sufrít l'atac cerebral el ninet Andreu Ferrer fill del Director d'aquest setmanari s'en pujá al cel el dia de l'Anunciació a punt de migdia. L'enterro fou a les 6 del capvespre del mateix dia al qual hey assistí molta de gent. Al cel el vegem tots plegats. Amen» (p. 3).

però amb totes les tragèdies que he tengut estic molt malament i visc amb uns equilibris difícilíssims. De totes maneres, no vos faré esperar gaire. Perdonau, encara.

Rebeu el meu condol per la mort del vostre fill. És horrible. Jo ho sé ben bé que és perdre un fill i vos compateisc amb tot el meu cor.

Que Déu us envii a tots el conhort que necessitau.

Esperau aviat noves meves.

Us estreny la mà amb tot l'afecte.

B. Samper

8-4-25

Carta 9 [Samper, Barcelona, 9-08-1925]

El pagament del missioner encara s'allarga uns mesos: de la carta anterior — datada de dia 8 d'abril— a dia 8 d'agost. Samper és conscient dels problemes econòmics de l'artanenc²⁴, però ell tampoc pot avançar l'abonament de la feina. El músic ha tengut un entrebanc més: l'únic missioner de l'Obra que s'ha ocupat de passar els materials a net era el mateix Ferrer, la resta de col·laboradors no ho han fet i, per tant, Samper ha hagut d'encarregar-se de tota la revisió.

El crític musical presenta que encara no sap si podrà plantejar una missió de recerca per aquell any (1925), però és conscient que ho tendria resolt aviat. En Miquel Ferrà no pot i, alhora, el músic tampoc no volia alçar gaire la veu perquè s'interpreta que des de la direcció de l'OCPC no n'estaven gaire satisfets amb els canvis constants d'acompanyant durant la missió de l'any anterior. El criteri i la paraula definitiva, en tot cas, no era de Samper. A més, ell preferia un company mallorquí i no sembla gaire viable.

Posteriorment, li presenta les dietes de la recerca: 240 pessetes que es corresponen amb quinze dies d'eixida. El recompte definitiu de materials fou molt profitós i els donaven l'enhorabona. Finalment, comenta que ha canviat de domicili, que no sap si Rossend Serra i Pagès²⁵ és a Barcelona i envia salutacions a Llorenç Garcies²⁶.

Caríssim Amic Ferrer: Heu rebut un «giro postal» que us vaig enviar ahir, de 240 pts? Perdonau que us hagi fet esperar tant, però jo no he pogut en tot l'hivern ocupar-me dels materials de la missió i fins que els he presentat no he pogut cobrar. He patit molt, quan he sabut que us feien falta els dobbers, però jo m'he trobat també molt apurat. El mes passat vaig posar-me a fer feina nit i dia per posar-ho tot en net i he tengut un treball que no podeu imaginar, més amb les lletres que amb les tonades.

Hi havia borradors d'En Ferrà, que no ha pogut ocupar-se'n, d'En Duran, d'En Ramon Morey i del meu germà, que també va ajudar-me els darrers dies de la missió. Fora dels vostres, tots els altres els he hagut de posar en net jo i vos asseguro que m'he vist negre; les hores que hi he passat, ningú ho sap més que jo mateix.

Enguany encara no estic segur de poder fer missió. En tot cas ho determinaré aquesta setmana. En Ferrà no pot encarregar-se'n aquesta vegada i aquí, per por de que mos tornem trobar amb què han d'intervenir diferents persones per recollir les lletres, m'indicaren la

²⁴ Els problemes econòmics d'Andreu Ferrer són una constant en la seva vida, sobretot, i, en relació amb la revista *Tresor dels Avis*, ja que sempre havia de reclamar diners als subscriptors (Coll Llompart, 2015: 49 i 53).

²⁵ Andreu Ferrer sentia gran admiració per Serra i Pagès fins al punt de declarar-se deixeble seu (Carta C34.7 Fons Serra i Pagès, datada de 20-3-1927).

²⁶ *Garcias*, entenc que deu fer referència a Llorenç Garcies i Font (Artà, 1885 - Palma, 1975), farmacèutic de la localitat d'Artà, estudiós i aficionat al folklore.

conveniència de designar una persona que no es separi de mi i que pugui respondre de tot. Jo he insistit en què fos un amic de Mallorca, però no em puc fer massa fort després del que succeí l'any passat, que vaig canviar tantes vegades de company i no sé en definitiva el que resoldran.

Ja vos ho diré d'aquí pocs dies.

Mirau si la liquidació està bé. Jo tenia anotats els dies següents de dietes vostres:

de l'11 al 16 agost — 6 dies

del 25 al 29 agost — 5 dies

del 2 al 5 de setembre — 4 dies

1 dia més afegit per alguna despesa de material — 1 dia

15u × 15 pts dieta = 240 pts.

Si no està bé ja m'ho direu. He presentat 411 cançons (tonada i lletra) i 147 lletres sense tonada. És una collita important, sobretot per la qualitat. Tot[s] estan molt contents i ens feliciten.

Em sap molt de greu que no em trobasseu. M'he mudat fa poc i per això encara no tenen a molts de llocs nota del nou domicili. Visc a Horta, carrer Feliu i Codina, 16 torre; on teniu ca vostra.

Desig que tots els vostres estiguin bé. Jo he passat un hivern tràgic, amb malalties sempre seguit. Ara tot just començam a anar bé.

No puc informar-vos de si En R. Serra és a Barcelona. Ho he demanat i no me'n saben donar raó. Ja ho aclariré aquests dies si puc anar per l'Ateneu, que fa un mes no puc acostar-m'hi.

Saludau la vostra família i En Garcias i rebeu una bona abraçada del vostre de cor.

B. Samper

Barcelona 9-8-1925

Baltasar Samper va dur a terme la missió aquell estiu, però fou relativament tardana perquè s'inicià dia 17 d'agost i, finalment, l'acompanyant fou Josep M. Casas i Homs (Massot i Muntaner, 1996: 292-293), treballador d'oficina a l'Obra i membre de la Secció Filològica (IEC). La recol·lecció de materials s'allargà fins dia 16 de setembre. Per tant, la decisió d'emprendre la missió de recerca i l'inici fou d'aproximadament una setmana.

Carta 10 [Samper, Barcelona, 28-07-1926]

Després de la missió anterior sembla que Ferrer i Samper no mantenen gaire correspondència. El músic no vol que l'impagament de les dietes sigui una causa de «refredament de l'amistat». Per tot això, una vegada més demana disculpes encara que és conscient que no tota la culpa fou seva i resta pendent una trobada per a explicar-li tots els denous.

En segon terme, Samper dona l'enhorabona a Ferrer per formar part del jurat del primer concurs del Llegendari Popular Català (1926), impulsat per Rossend Serra i Pagès, sota el mecenatge de Rafael Patxot (Massot i Muntaner, 2009: 8-9). Andreu Ferrer fou el representant balear del jurat, entre els quals caldria destacar també: Francesc Martínez i Martínez (del País Valencià, com a president), Horaci Chauvet (de la Catalunya del Nord, com a vocal) i el mecenes Patxot²⁷.

²⁷ Finalment, com s'indica a la carta, Ferrer no pogué viatjar a Barcelona per falta de temps i sembla que tampoc pogué disposar-lo per al veredict del jurat. Entre la correspondència inèdita de Serra i Pagès (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona) i la de Ferrer tot apunta que el folklorista de Gràcia establí una primera prioritat i la resta de membres del jurat revisaren les obres i presentaren arguments a favor o en contra de la conformitat del veredict.

Sobre l'OCPC, Samper parla breument de l'anterior missió, la duita a terme amb Casas i Homs per Mallorca, la qual tengué uns resultats esplèndids. Explica a Ferrer que per a la recerca d'aquell estiu treballarà amb Ramon Morey, mestre resident a Binissalem —localitat que tenien plantejat explorar— i també substituït de Ferrà durant la missió de 1924. Alhora comenta que per als anys vinents volen sortir de Mallorca i visitar la resta de les Balears i, com Ferrer havia viscut durant nou anys a Menorca, el convida a ésser l'acompanyant de la recerca.

Samper confirma que ha rebut la publicació de Ferrer i, pel comentari sobre la subscripció, entenem que deu fer referència a la revista *Tresor dels Avis*. Finalment, parlen sobre qüestions particulars, en relació amb la mala salut familiar.

Barcelona 28-VII-26

Sr. Andreu Ferrer.

Artà.

Estimat amic Ferrer: Us escric amb certa por, però no vull estar més sense noves directes de vós. Sentiria molt, ho podeu creure, que els entrebancs i complicacions que hi va haver per a liquidar els treballs de la missió que férem plegats, fossin causa de molèstia de la vostra banda i de refredament d'una amistat que jo aprecio molt. Quan tenguí avinentesa d'explicar-vos de paraula el que va passar, veureu que no tota la culpa fou meua. Fins a l'estiu següent jo no vaig poder entregar els materials en net i això ocasionà el retard en les liquidacions, que jo, per pega, em veia privat d'anticipar.

Esper que en parlarem un dia de tot això i veureu com quedarem entesos.

Vaig saber que En Patxot volia designar-vos per a formar part del Jurat del Concurs del Llegendari i me'n vaig alegrar molt. Em digué que no havíeu pogut venir, però que així mateix vàreu actuar.

L'any passat improvitzàrem una missió curta a Mallorca, que vaig fer amb un membre de la secció Filològica de l'Institut. Un dia vaig estar temptat de fer-vos una visita, però el temps era molt curt i vaig haver de desistir. Enguany cont venir també i com hauré de treballar molt pels voltants de Binissalem, on resideix En Ramon Morey, ell m'acompanyarà i aprofitarem la molta relació que té per aquells pobles. Supòs que enguany quedarà enllestida la feina a Mallorca, d'on ha sortit un bé de Déu de coses que fa goig. Tenim més de mil documents, entre cançons i danses i ara farem també bona collita. L'any que ve visitarem Menorca i Eivissa. Com sigui que vós ho coneixeu, si us interessava de venir ja m'ho direu amb temps.

Estic molt content de rebre la vostra publicació. No sé ja quant us dec de la subscripció, i si voleu dir-m'ho us ho enviaré. Si quan sigui a Mallorca aquest estiu hi hagués manera de trobar-mos un dia a algun lloc que us vingués bé de venir, us convido a fer l'eixida i podrem tenir un bon canvi d'impressions i em donareu el gust de saludar-vos.

Desig molt tenir noves vostres. Com segueix la vostra família? A casa jo he tengut de tot i l'estam ballant amb els malalts d'una manera terrible.

Us envia una bona encaixada vostre afm.

B. Samper

Carta 11 [Samper, Sineu, 12-08-1926]

Baltasar Samper i Ramon Morey iniciaren la missió de 1926 dia 4 d'agost i s'allargà fins dia 8 d'octubre (Massot i Muntaner, 1997: 138). Entre la multitud de pobles que visitaren, Sineu fou oficialment el tercer perquè havien visitat abans Bunyola, Orient i Binissalem, però aquest darrer era on havien establert el centre d'operacions. La data de la carta concorda perfectament amb la dels materials recollits a la localitat (C-049: 125-202) i, es pot observar com, efectivament, els dies següents —dissabte 14 i diumenge 15— es trobaven a Petra (C-049: 97-112). No tenim cap testimoni de la carta inicial ni de

la possible visita de Ferrer, entenem que al final no es trobaren perquè a la memòria de recerca n'haguessin fet alguna referència (Massot i Muntaner, 1997).

Sineu 12-VIII-26

Andreu Ferrer
Artà

Caríssim amic Ferrer: La vostra volguda carta m'ha donat una alegria ben completa. Ja sabia que la vostra amistat, que tant estim, no podia fallar-me. Estam en campanya. Som a Sineu i dissabte i diumenge, si Déu vol, serem a Petra. Si voleu venir a passar el diumenge amb noltros, ens fareu ben contents. Una condició només us pos: haureu de permetre que la meva invitació sigui completa, en el sentit que no us permetré la més insignificant despesa per a venir a veure'ns. Cal que deixeu a compte meu els viatges d'anada i tornada. Si no ho acceptau així, no creuré del tot en el vostre afecte per mi.

Ben vostre
B. Samper

Carta 12 [Samper, 7-04-1928]

Aquesta carta data de dos anys després de l'anterior. No tenc informació sobre el viatge ni dels clixés o imatges que Samper feu arribar a Andreu Ferrer perquè no consten a la carpeta.

Andreu Ferrer
Artà

Caríssim amic: Com va anar el viatge? Devíeu passar mala nit, però supòs que arribàreu bé. Aquí teniu aquells dos clixés. L'un és una mica desfocat i l'altre ho és molt. No estan del tot encertats d'exposició i, a més, revelats massa depressa, no han donat tot el que podien donar. Vós tot sol ho fareu millor que amb mi, que som un mal mestre. Ja em fareu conèixer el[s] vostres èxits.

Bones Pasques a tots i afectuosos records.
Vostre.

Samper
7-IV-28

—Potser, enlloc de desfocats, aquests clixés són moguts. Usau el peu sempre que vulgueu tirar a velocitats inferiors a 100 o a 50.

Carta 13 [Samper, Barcelona, 21-03-1930]

Andreu Ferrer, a part de mestre i folklorista, era organista i director de cors. Sembla que preparava —o ajudava a preparar— alguna actuació a partir dels materials del volum III de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, publicat originalment el 1929, i el qual conté la memòria i la selecta de cançons de la primera missió de Mallorca (Samper-Ferrà, 1924). Samper escrigué unes notes (Massot i Muntaner, 2014: 346-348) on parla sobretot de les cançons de treball²⁸. Aquesta consulta i la demanda de Ferrer a Samper entorn de la

²⁸ Al mateix lligall, però separat de la carta original per diversos materials, consten diverses planes sobre les cançons de la missió de Mallorca. En concret, podem observar —amb lletra clara de Samper— comentaris sobre 23 cançons de la missió. Consten dues llistes separades sobre els mateixos materials: a la primera hi consten pautes de cant —d'aquí, entenc, el comentari sobre les melodies— i a la segona comentaris generalistes sobre cada material, encara que en alguns casos remet a la memòria de la missió. És un material interessant al qual caldrà parar més atenció.

preparació dels materials, demostra la importància del músic com a folklorista mallorquí de referència: el mestre Ferrer tenia coneixements de música, però no la capacitat d'anàlisi de Samper, un músic i recercador excels. És una mostra i un argument més a favor de l'admirable valoració que Andreu Ferrer Ginard tenia del seu company.

El musicòleg fa una referència a «Forteza». Davant la manca de referents és complicat poder parlar sobre una persona en concret²⁹. Per acabar, Samper afegeix un petit comentari entorn d'un article que havia publicat a la revista *La Publicitat*³⁰.

Barcelona 21-3-30

Estimat amic Ferrer: Supòs que rebéreu fa dies la tria de cançons que m'encarregàreu. Aquí teniu ara les notes que volíeu, de les quals fareu l'ús que us sembli més prudent. No cal que tingueu escrúpol a donar-les com a vostres. Les he fetes tan concises com he sabut, perquè sé per experiència que, en aquests casos, el públic s'impacienta, si li serviu comentaris massa prolixes, i no els escolta.

Més interessants que les observacions particulars, crec que seran les «Notes de caràcter general sobre les melodies», que figuren a la «Memòria» i que supòs que llegireu abans de l'audició.

Ja em direu si En Forteza ha quedat content. No li escric perquè el temps és tan curt que ni he tengut temps de posar-vos les notes en net. Perdonau!

Una encaixada afectuosa del vostre bon amic.

B. Samper

—Si no heu vist «La Publicitat» de dimarts passat, dia 18, cercau-la i llegiu el meu article sobre l'Orfeó Català a l'Exposició. Hi ha una mica de bugada que vos divertirà. En preparar d'altres, si les me deixen fer...

*Carta parcial*³¹

Finalment, consta aquest breu fragment sobre les cançons «Puis Patrona» i «Les Àguiles». Aquestes dues cançons corresponen a actes festius de la localitat de Pollença, situada a la part nord de l'illa de Mallorca.

La primera cançó, *Puig Patrona*, és un goig escrit pel poeta Mn. Miquel Costa i Llobera a la Mare de Déu dels Àngels, santa de la localitat, que se sol cantar durant la festa de la Patrona —dia 2 d'agost— en commemoració de la victòria davant del desembarcament i atac de tropes sarraïnes l'any 1550.

²⁹ Sense tenir arguments, potser fa referència a Rafel Forteza i Forteza (Sóller, 1904 - 1951), musicòleg i autor de *Avance del catálogo general de compositores mallorquines y relación de sus obras* (inèdit) (Parets i Serra, 1978: 26). També podria fer referència a algun dels germans Forteza Piña, participants de la vida política i cultural de Mallorca.

³⁰ L'article, publicat dia 18 de març de 1930, parla sobre la falta d'un concert de l'Orfeó Català a l'Exposició de Barcelona (1929-1930), ja que les autoritats no volien que hi hagués cap possibilitat «que els estrangers recollissin cap impressió que no fos de les que convenia a l'aparell oficial». Finalment, el concert se celebrà i tengué gran èxit: «Fou una pura joia per a tots d'escoltar en aquell ambient tan propici les més belles cançons populars del nostre repertori» (Samper i Marqués, 1930: 6). Al text, Samper destaca algunes ovacions a la Senyera durant el concert.

³¹ No puc establir relació amb quina carta es correspon. Davant la manca de datació i signatura del document, he presentat la carta al final.

La segona, *Les Àguiles*, és una dansa datada del segle XVII a diverses localitats de l'illa, que es balla durant la festivitat del Corpus i que actualment sols es conserva a Pollença (Canyelles i Crespí, 2001: 217). Es caracteritza per la indumentària: dues al·lotes joves es vesteixen amb una túnica blanca i porten a sobre la figura d'una àguila coronada, mentre acompanyen a Sant Joan Pelós³². Samper i Ferrer varen poder arreplegar i anotar aquestes cançons —durant la missió de 1924— gràcies a Guillem Bestard, fotògraf i artista local³³. La carta diu:

Em falta la l{letra de}³⁴ «Puis Patrona» de Pollensa. Que podríem aconseguir-la? També vendria una descripció més detallada de «Les Àguiles» i no sé a qui demanar-ho. A n'En Bestard, crec que és inútil. Seguirà tan boemi com sempre i si li escric no respondrà. Què faríeu?

En concret, el fragment de la memòria al qual fa referència és el següent:

En Guillem Bestard, artista fotògraf notabilíssim de Pollença, vingué oportunament a ajudar-nos. La música d'aquests balls és executada amb violins i guitarres, i En Bestard, quan era més jove, havia format part del conjunt instrumental com a violinista. Poguérem anotar, doncs, fàcilment *Les Porqueres* i *L'Hirrosa*, de la festa de la Patrona, *Els Cavallets* i *Les Àguiles*, tonades que ell recordava força bé i executava amb desimboltura. Els documents reunits aquest dia són dels més remarcables del nostre aplec. Potser aquests balls tenien més música, i nosaltres només hem recollit fragments; però, actualment, ens assegura En Bestard que no es coneixia res més que allò que ell dicta.

Desitjosos de sentir aquestes tonades tal com les executen en les festes esmentades, trobarem, després de mil gestions laborioses, un sonador de guitarra i un de guitarró que amb En Bestard, que volgué encarregar-se de la part de violí, formaren el conjunt típic. Jo em prometia i assaboria ja una curiosa partitura, però l'audició no oferí cap interès nou. Hauran existit, probablement, uns acompanyaments ben fixats —simples, de segur, d'harmonia i de ritme — que hauria estat interessant de conèixer; mes els que ens feren escoltar els nostres músics, es reduïen a alguns acords fantàstics, completament *ad libitum*, que no intentarem transcriure (Massot i Muntaner, 2014: 323-324).

4. CONCLUSIONS

La història del folklore no és sols aquella que s'escriu als manuals o a les memòries de treball oficials, sinó que els escrits personals sovint ens presenten tanta o més informació sobre el procés de recerca. Aquesta breu aportació de materials —tretze documents i un fragment no identificat— n'és una bona mostra. La correspondència entre Baltasar Samper i Andreu Ferrer Ginard representa una memòria oficiosa de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, ja que ens aporta una nova perspectiva des d'on observar les cròniques.

---

³² Ambdues composicions es poden consultar a *L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya a Pollença* (Rayó Miquel, 2023).

³³ Guillem Bestard i Cànaves (Pollença, 1881 - Londres, 1969), a qui es voldria dirigir Samper, però no tenia coratge, fou un reconegut artista i fotògraf de la localitat. L'autor exposà diverses vegades a capitals europees i mantenia relació amb reconeguts pintors com Santiago Rossinyol (Rayó Miquel, 2023: 57).

³⁴ Aquest fragment és una recomposició perquè està tallat el paper.

Molta de la informació que contenen s'allunya del discurs històric formal: són singulars i nombrosos els casos on apareixen les problemàtiques de la vida quotidiana del caçador de cançons, les que demostren la dificultat del treball. Per exemple, es pot veure en la dificultat per retornar el fonògraf cap a Palma (cartes 2 a 5), una feina que s'allargà durant diverses setmanes i que no s'explica a la memòria redactada per Samper (Massot i Muntaner, 2014). O, per afegit, els problemes amb els pagaments (carta 9). Baltasar Samper emmalaltí i no pogué treballar amb els materials durant l'hivern i, en conseqüència, Ferrer va haver d'esperar un any per a cobrar les dietes de la recerca mentre tenia problemes econòmics. Així i tot, cap d'aquestes molèsties foren tan importants per a distanciar-se personalment ni de la realitat i, sobretot, de la important tasca que representava l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.

Mostres de la bona relació entre els folkloristes són les cartes 7 i 8, on es demostra la confiança de Ferrer en el seu company quan el músic l'ajuda en la preparació dels materials per al concurs i l'assessora fins al punt de modificar l'obra. O, temps més tard, quan Samper el 1926 ja pensa en les possibles missions de Menorca i d'Eivissa i Formentera, les illes germanes, i pensa en Ferrer, que havia viscut anys a Menorca, com un dels millors companys que podria tenir per a la recerca (carta 10). I, finalment, quan Ferrer demana comentaris sobre cançons a Samper per a preparar una actuació (carta 13).

La correspondència obri noves perspectives entorn de la història de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i també noves línies de recerca on avançar envers la vida dels dos folkloristes. Dissortadament, es pot observar en la lectura dels materials que possiblement falta alguna carta del fons Ferrer, ja que la darrera data de 1930 i els folkloristes continuaren treballant fins al 1932 en l'OCPC. Sobretot, però, l'absència capital és la manca de documentació del músic exiliat: el major i valuós complement que aquesta recerca exigeix. És la conseqüència de la cruesa de l'exili.

Així i tot, no cal infravalorar la feina i la importància de la documentació històrica privada. Les presents cartes, encara que són breus, són plenes de contingut, coneixement i de valor històric i literari: ens mostren la intimitat i la vida dels dos caçadors de cançons i, alhora, la importància quotidiana del folklore.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ANÒNIM (1921): «EL CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA», *Revista Musical Catalana*, 215, pp. 205-207.
- ANÒNIM (1922): «CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA», *Revista Musical Catalana*, 220-222, pp. 102-104.
- ANÒNIM (1924): «CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA», *Revista Musical Catalana*, 245-246, pp. 130-133.
- AYATS I ABEYÀ, Jaume (2009): «La 'cançó popular' (1830-2000)», en *Història Crítica de la Música Catalana*, Francesc Bonastre i Francesc Cortès (eds.), Barcelona, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, pp. 327-354.
- CANYELLES, Eugeni i CRESPI, Francesc (2001): «La música popular a Mallorca» en *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear. Volum vi. Música popular i tradicional*, Xosé Aviñoa (dir.), Barcelona, Edicions 62, pp. 206-226.
- COLL LLOMPART, Margalida (2015): *La revista Tresor dels Avis (1922-1928). Memòria, paraula i folklore*, Manacor, Edicions Món de Llibres.

- COLL LLOMPART, Margalida (2023): «La participació d'Andreu Ferrer en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», en *L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (1922-2022)*, Salvador Rebés i Bàrbara Duran (eds.), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, pp. 91-99.
- CORBERA JAUME, Amadeu (2021): «El “musicólogo trasterrado”. Los escritos etnomusicológicos de Baltasar Samper en México (1947-1964)», *Cuadernos de música iberoamericana*, 34, pp. 247-269. <https://doi.org/10.5209/cmib.73238>
- CORBERA JAUME, Amadeu (2023): *Baltasar Samper, entre dues aigües: l'art i el compromís* [Tesi de doctorat. Universitat de les Illes Balears]. <http://hdl.handle.net/11201/161517>
- FERRER GINARD, Andreu (1914): *Rondaies de Menorca recollides i anotades*, Ciutadella, Impremta de Viuda de Salvador Fàbregas.
- FERRER GINARD, Andreu (1922): *Cançonetes menorquines*, Artà, Tipografia Catòlica d'Andreu Ferrer Ginart.
- FERRER GINARD, Andreu (1927): *Ethologia de Menorca*, Artà, Tipografia Catòlica d'Andreu Ferrer Ginart.
- FERRER GINARD, Andreu (1965): *Folklore balear*, Palma, Edicions Cort.
- MARQUÈS SINTES, Miquel Àngel (2002): «Andreu Ferrer Ginard (1887-1975), record d'un mestre de poble», *Revista de Menorca*, 86, pp. 245-256.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (1993): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials iv. Fascicle i*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (1994): «Introducció», en *Estudis sobre la cançó popular*, Baltasar Samper, Josep Massot i Muntaner (ed.), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 5-25.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (1995): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials v. Història de l'Obra del Cançoner i complement a l'inventari de l'Arxiu*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (1996): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials vi. Memòries de missions de recerca*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (1997): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials vii. Memòries de missions de recerca*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (1999): «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i les Illes Balears», *Semblances i comentaris*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 287-326.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (2004): «Menorca dins l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya». *Escriptors i erudits contemporanis. Quarta sèrie*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 139-168.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (2009): «Nota editorial» en *Llegendes de les Balears*, Andreu Ferrer, Josep Massot i Muntaner (ed.), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 5-11.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (2014 [1929]): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials III*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (2021): *Caçadors de cançons. Les missions de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (1920-1940)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- PARETS I SERRA, Joan (1978): «Apunts per a una història de la música de Mallorca», *Lluc*, 680, pp. 26-29.
- PUJOL I PUJOL, Francesc (1936): «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», *Revista Musical Catalana*, 388, pp. 130-139.
- RAYÓ MIQUEL, Lena (2023): *L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya a Pollença*, Pollença, El Gall Editor.
- SAMPER I MARQUÈS, Baltasar (1930): «L'Orfeó Català a l'Exposició», *La Publicitat*, 17453 [18 de març de 1930], pp. 6.
- SAMPER I MARQUÈS, Baltasar (1994): *Estudis sobre la cançó popular*, Josep Massot i Muntaner (ed.), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

ARXIU CONSULTATS

Fons de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya:

- Carpetes C-023, C-024 i C-025: missió Samper-Ferrà a Mallorca de l'any 1924.
- Carpeta C-049: missió Samper-Morey a Mallorca de l'any 1926.
- Carpetes B-053 i B-134: Cançons dels concursos presentats per Andreu Ferrer Ginard.

Fons Serra i Pagès [Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona]:

- Epistolari a Andreu Ferrer Ginard: 5D.61-56/C-34-1 a 5D.61-56/C-34-12.

Fecha de recepció: 17 de junio de 2025
Fecha de aceptació: 10 de febrero de 2026

